

บทวิเคราะห์ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการแปลเรื่องสั้น
ภาษาเยอรมัน “อำลาเบอร์ลิน” (*Abschied von Berlin*)
An Analysis of Problems in the Translation Process
Considering the German Short Story
“*Abschied von Berlin*”

อัญชลี โตพึงพงศ์*

Anchalee Topeongpong

บทคัดย่อ

บทความชิ้นนี้คัดย่อมาจากบทวิเคราะห์การแปลเรื่องสั้น “อำลาเบอร์ลิน” (*Abschied von Berlin*) แต่งโดยอาร์โน ไกเกอร์ ซึ่งได้รับการแปลจากต้นฉบับภาษาเยอรมันเป็นภาษาไทยเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๕๑ และผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์โดยอาศัยหลักการแปลแบบยึดความหมายของเซเลสโกวิตซ์ รวมทั้งทฤษฎีวิเคราะห์ตัวบทของนอร์ท (Nord 1991) ในส่วนแรกของการบทความเป็นการวิเคราะห์องค์ประกอบภายนอกตัวบทและองค์ประกอบภายในตัวบท โดยจุดมุ่งหมายหลักของงานศึกษาชิ้นนี้ คือการนำไปสู่ความเข้าใจต้นฉบับ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความหมายได้อย่างถูกต้อง รวมทั้งรักษารรณรสและลีลาการเขียนไว้ให้ได้มากที่สุด ในส่วนที่สอง ผู้วิจัยได้อธิบายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการแปล รวมทั้งเสนอแนะแนวทางในการแก้ไข ซึ่งในที่นี้เลือกนำเสนอ

* ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สาขาวิชาภาษาเยอรมัน คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

เฉพาะประเด็นปัญหาด้านการแปลศัพท์สำนวนเชิงวัฒนธรรม การแปลชื่อเฉพาะ และการแปลภาษาพูดในบทสนทนาเท่านั้น

คำสำคัญ : การวิเคราะห์การแปล ทฤษฎีวิเคราะห์ตัวบทของนอร์ท หลักการแปลแบบยึดความหมาย คำลาเบอร์ลิน ปัญหาในกระบวนการแปล ศัพท์สำนวนเชิงวัฒนธรรม

Abstract

This article is a summary from/a translation analysis on the German short story “Abschied von Berlin” by Arno Geiger, which was translated into Thai in 2008. Based on the interpretative theoretical approach of Seleskovitch and Nord’s model for translation oriented text analysis (1991), it suggests an analysis of text both from external and internal determinants. The main purpose of this study is to understand the original text properly, to be able to confer its meanings correctly to maintain the authentic beautiful wording and the unique writing style as much as possible. The article also presents problems which occurred during the translation process. At the same time, it helps to solve the problems in translation on selected examples; namely culture oriented idioms, proper names and dialogues.

Keywords : translation analysis, Nord’s model for translation oriented text analysis, interpretative approach, Abschied von Berlin, problems in translation process, culture oriented idioms

๑. บทนำ : การแปลงงานวรรณกรรมและทฤษฎีการแปล

การศึกษากระบวนการแปล ปัญหาและแนวทางในการแปลงงานประเภทวรรณกรรมนั้น มีลักษณะสำคัญที่ว่า การแปลวรรณกรรมถือเป็นการถ่ายทอดความคิดอันละเอียดอ่อนที่ไม่เพียงแต่ต้องอาศัยความรู้ทางด้านภาษาเท่านั้น แต่ยังต้องอาศัยความรู้ทางวรรณคดี การตีความตัวบทที่ถูกต้องแม่นยำ รวมทั้งความรู้ที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรม นั่นคือผู้แปลจะต้องเข้าใจบริบท ความหมายแฝง ตลอดจนน้ำเสียง อารมณ์ความรู้สึกที่สอดแทรกอยู่ในงานประพันธ์ เพื่อให้สามารถถ่ายทอดออกมาเป็นภาษาปลายทางได้อย่างครบถ้วนและเป็นธรรมชาติ

พรสวรรค์ วัฒนางกูร (๒๕๔๔ : ๑๖๒-๑๖๔) ชี้ให้เห็นประเด็นสำคัญของการแปลในงานวิจัยทางภาษาศาสตร์จิตวิทยาว่า ในการแปลตัวบทประเภทวรรณกรรม นักแปลจะต้องพิจารณาปัจจัยที่ซับซ้อนอื่น ๆ อีก ได้แก่ วัฒนธรรม น้ำเสียง และระดับคำ ซึ่งเป็นปัจจัยพื้นฐานที่มีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากการแปลที่แท้จริงหมายถึงการถ่ายทอดความคิดของตัวบท ไม่ใช่การถ่ายทอดภาษาเพียงอย่างเดียว

วรรณา แสงอร่ามเรือง (๒๕๔๒) ได้กล่าวถึงปัจจัยทางด้านสังคมวัฒนธรรมว่า มีความสำคัญสำหรับงานแปลด้วยเช่นกัน

“เราจะต้องมองตัวบททั้งหมดเป็นภาพรวม เนื่องจากภาษาไม่ได้เกิดขึ้นลอย ๆ แต่เกิดจากสถานการณ์บางอย่างที่ทำให้ต้องมีการสื่อสาร มีกรอบของวัฒนธรรมมาเกี่ยวข้องด้วย แฟร์มิเยร์ เน้นว่า การแปลเป็นการถ่ายทอดวัฒนธรรม (Kulturtransfer) ส่วนเฮอนิก (Hönig) และคุสเมาล์ (Kusmaul) มองว่าตัวบทเป็นส่วนหนึ่งของสังคมวัฒนธรรมที่แสดงออกทางภาษา เราจึงสรุปได้ว่า การแปลเป็นการจัดเรียบเรียงตัวบทเสียใหม่ให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่กำหนดไว้ และจัดเป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมปลายทาง”

วรรณา แสงอร่ามเรือง (๒๕๔๒ : ๗)

ในการวิเคราะห์งานแปลงงานวรรณกรรม ผู้วิจัยมีความเห็นว่าทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายของนักวิชาการแปลชาวฝรั่งเศส ได้แก่ ศาสตราจารย์ดานิก้า เซเลสโกวิตซ์ และศาสตราจารย์มาร์ทีอานน์ เลเดอเรอ ซึ่งสอนการแปลและล่ามที่สถาบัน

บัณฑิตศึกษาด้านการแปลและล่ามที่กรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส มีประเด็นที่น่าสนใจ และสามารถนำมาใช้กับการแปลงานวรรณกรรมโดยรวมได้เป็นอย่างดี ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย กล่าวถึงกระบวนการแปลที่มีความยืดหยุ่นสูง ไม่ยึดถือรูปแบบที่ตายตัว แต่อาจปรับเปลี่ยนได้ตามความจำเป็น ทั้งนี้เพื่อให้ผู้แปลบรรลุเป้าหมายสำคัญ นั่นคือการถ่ายทอดสุนทรียสารแห่งตัวบทนั้น ๆ ได้อย่างครบถ้วนแม่นยำ

“สิ่งที่ยากจะประกอบ สร้าง ถ่ายทอด หรือแปลออกมา นั่น คือ
สุนทรียสารที่สื่อออกมาในประโยค ไม่ใช่คำหรือรูปแบบทางภาษา”

(ฟอร์ตนาโต อิสวาแอล ๒๕๔๐ : ๑๐๕)

ทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมาย เน้นว่าการแปลคือการถ่ายทอดความคิด (จิระพรรณ บุญเกียรติ และคณะผู้แปล ๒๕๔๐ : ๑-๔๓) เนื่องจากการแปลไม่ใช่การถ่ายภาษา แต่เป็นการถ่ายทอดความหมาย และกระบวนการสื่อสารดังกล่าวเป็นอิสระจากรูปแบบภาษาและเป็นไปโดยธรรมชาติของภาษาปลายทาง แม้อาจจะซับซ้อนกว่า (ปัญญา บริสุทธิ์ ๒๕๓๓ : ๓-๔) ซึ่งแนวคิดนี้ช่วยให้เข้าใจหน้าที่ของนักแปลและกระบวนการแปลในภาพรวมได้เป็นอย่างดี ทั้งนี้เพราะงานแปลจะบรรลุเป้าหมายก็ต่อเมื่อผู้รับสารสามารถเข้าใจสารได้ โดยที่ภาษาไม่เป็นอุปสรรคอีกต่อไป

นอกจากทฤษฎีการแปลแบบยึดความหมายแล้ว ทฤษฎีการวิเคราะห์ตัวบทของนอร์ทก็เน้นว่ามีความสำคัญอย่างมากต่อการศึกษาด้านการแปล เนื่องจากเป็นทฤษฎีที่ปูพื้นฐานสำหรับกระบวนการแปล การวิเคราะห์การแปล และการสอนการแปลอย่างเป็นระบบ นับตั้งแต่หน่วยย่อยไปจนถึงหน่วยใหญ่ ถนอมนวล โอเจริญ (๒๕๔๘ : ๓๓๓) ได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับทฤษฎีการวิเคราะห์ตัวบทของนอร์ท ไว้ในบทสรุปของกรณีศึกษากระบวนการแปลและปัญหาในการแปลนวนิยายเรื่อง “แวร์เธอร์ธม” เป็นไทย ไว้ดังนี้

“สิ่งที่จะสามารถช่วยให้งานแปลเป็นไปอย่างราบรื่น ได้แก่ การยึดหลักการวิเคราะห์ตัวบททั้งระดับมหภาคและจุลภาคของนอร์ท รวมทั้งการถ่ายทอดคุณค่าความหมายหลักและสุนทรียภาพมากกว่าการแปลคำต่อคำ”

ในการวิเคราะห์ตัวบทสำหรับงานแปล นอร์ธ (Nord 1991 : 40-41) ได้กล่าวถึงความสำคัญและความเชื่อมโยงกันระหว่างองค์ประกอบภายนอกตัวบท (ระดับมหภาค) และองค์ประกอบภายในตัวบท (ระดับจุลภาค) ดังนี้ โดยองค์ประกอบที่อยู่ภายนอกตัวบท ได้แก่ ใครเป็นผู้ประพันธ์ หรือผู้เขียน (Wer übermittelt) จุดประสงค์ของผู้ประพันธ์คืออะไร (wozu) ใครเป็นผู้รับสาร หรือผู้อ่าน (wem) อะไรคือสื่อหรือช่องทางในการส่งสาร (über welches Medium) บทประพันธ์หรือข้อเขียนถูกผลิตขึ้น ณ ที่ใด (wo) บทประพันธ์หรือข้อเขียนถูกผลิตขึ้นเมื่อไหร่ (wann) เพราะเหตุใด ผู้ประพันธ์จึงผลิตงานดังกล่าว หรือเพื่อใช้ในสถานการณ์ใด (warum) หน้าที่หรือประเภทของงานประพันธ์คืออะไร (mit welcher Funktion)

สำหรับองค์ประกอบที่อยู่ภายในตัวบท ได้แก่ หัวข้อที่ปรากฏในตัวบท เกี่ยวข้องกับอะไร (worüber) เนื้อหาของเรื่องคืออะไร (was) ผู้ประพันธ์ไม่ได้เล่าเรื่องใด หรือละไว้ในฐานที่เข้าใจ (was nicht) โครงสร้างของเรื่องและการเรียงลำดับในตัวบทเป็นอย่างไร (in welcher Reihenfolge) ผู้ประพันธ์ใช้ถ้อยคำภาษาประเภทใดบ้าง (unter Einsatz welcher nonverbalen Elemente) ผู้ประพันธ์เลือกใช้คำประเภทใด (in welchen Worten) ผู้ประพันธ์เลือกใช้ประโยคประเภทใด (in was für Sätzen) ผู้ประพันธ์เล่าด้วยน้ำเสียงแบบใด (in welchem Ton)

ในบทวิเคราะห์ฉบับนี้ ผู้วิจัยต้องการนำเสนอประเด็นการแปลเรื่องสั้น “อำลาเบอร์ลิน” โดยพิจารณาทั้งองค์ประกอบภายนอกตัวบท และองค์ประกอบภายในตัวบท พร้อมหยิบยกปัญหาที่เกิดขึ้นในการแปลตลอดจนเสนอแนวทางแก้ไข โดยคำนึงถึงในแง่ของการสื่อความหมายและอารมณ์ความรู้สึก ทั้งยังมีจุดประสงค์เพื่อตีความบริบทของตัวงานในแง่ที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและแบบแผนทางความคิด ซึ่งปรากฏให้เห็นเด่นชัดในงานวรรณกรรมภาษาเยอรมัน

๒. ว่าด้วยเรื่องสั้น “อำลาเบอร์ลิน” (Abschied von Berlin)

การวิเคราะห์องค์ประกอบภายนอก โดยยึดทฤษฎีของนอร์ธ และนำเสนอชุดคำถามเกี่ยวกับผลงานเรื่องสั้น “อำลาเบอร์ลิน” ของอาร์โน ไกเกอร์ สามารถแสดงให้เห็นในรูปตารางข้อมูลได้ ดังนี้

ลำดับที่	แนวคำถาม	ข้อมูล
๑	ผู้แต่ง Wer übermittelt	อาร์โน โกลเกอร์ นักเขียนชาวออสเตรีย
๒	จุดประสงค์ของผู้แต่ง Wozu	เพื่อเล่าเรื่องชีวิตของคนที่ล้มเหลวทั้งในหน้าที่ การทำงาน และความรัก ในสังคมยุคต้นศตวรรษที่ ๒๑
๓	กลุ่มผู้อ่าน Wem	กลุ่มผู้อ่านในประเทศที่ใช้ภาษาเยอรมัน (อาทิ เยอรมนี ออสเตรีย สวิตเซอร์แลนด์) และกลุ่ม ผู้อ่านที่รู้ภาษาเยอรมัน
๔	ช่องทางในการสื่อสาร Über welches Medium	รูปแบบหนังสือ
๕	สถานที่ Wo	จัดพิมพ์ครั้งแรกที่สำนักพิมพ์ Karl Hanser Verlag ประเทศเยอรมนี
๖	เวลา Wann	ตีพิมพ์ครั้งแรกเมื่อปี ๒๐๐๗ (๒๕๕๐)
๗	เหตุผลที่เขียนด้วยบท Warum	เพื่อต้องการนำเสนอชีวิตของคนธรรมดาซึ่งพยายาม ดิ้นรนไขว่คว้าหาความสุข แต่สุดท้ายก็ต้องพบกับ ความผิดหวัง
๘	ประเภทและหน้าที่ของตัวบท Mit welcher Funktion	เป็นวรรณกรรมร้อยแก้วประเภทเรื่องสั้น ซึ่งปรากฏ อยู่ในผลงานรวมเรื่องสั้น ชุด “Anna nicht vergessen”

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบปัจจัยภายนอกตัวบทในรูปของตาราง จะเห็นได้ว่า
ข้อมูลที่ได้เป็นเพียงข้อมูลขั้นต้น ผู้วิจัยจึงได้ค้นคว้าเพิ่มเติมในแง่ที่เกี่ยวข้องกับยุคสมัย
ของงานเขียน (เวลา) ประวัติของอาร์โน โกลเกอร์ (ผู้แต่ง) รวมทั้งศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบ
ของเรื่องสั้น (หรืออีกนัยหนึ่ง องค์ประกอบภายในตัวบทตามทฤษฎีของนอร์ท) เพื่อให้
สามารถเข้าใจที่มาและความคิดของตัวบทได้ดีขึ้น

๒.๑ องค์ประกอบภายนอกของเรื่องสั้น “อาลาเบอร์ลิน”

๒.๑.๑ ยุคสมัยของงานเขียน

นับตั้งแต่เหตุการณ์กำแพงเบอร์ลินล่มสลายในปี ค.ศ. ๑๙๘๙ งานวรรณกรรมร่วมสมัยภาษาเยอรมันที่เกิดขึ้นล้วนแต่สะท้อนให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างเยอรมนีตะวันตกและเยอรมนีตะวันออกมาบ้างน้อยบ้างแตกต่างกันไป แล้วแต่ภูมิภาคและจุดมุ่งหมายของนักประพันธ์ งานเขียนในยุคนี้จึงได้ชื่อว่า Wendeliteratur ซึ่งแสดงถึงความเป็นมาและเป็นไปในชีวิตของผู้คนหลังการรวมชาติ อย่างไรก็ตาม ในช่วงยี่สิบปีที่ผ่านมานี้ แนวโน้มและลักษณะของวรรณกรรมร่วมสมัย (Zeitgenössische Literatur) หรือวรรณกรรมยุคปัจจุบัน (Gegenwartsliteratur) ได้ค่อย ๆ ปรับเปลี่ยนโฉมหน้าและพัฒนาไปในทิศทางที่แตกต่างกันอย่างมาก เนื้อหาและแนวคิดของเรื่องเล่าก็มีความหลากหลายจนยากที่จะกำหนดชี้ชัดลงไปได้ว่า วรรณกรรมร่วมสมัยในช่วงต้นยุคศตวรรษที่ ๒๑ มุ่งนำเสนอประเด็นเนื้อหาใดแน่

วิกมันน์ (Wiegmann 2005 : 410-411) ตั้งข้อสังเกตว่า ลักษณะของงานวรรณกรรมภาษาเยอรมันในปัจจุบันมีจุดเด่นอยู่ที่ประเด็นความสนใจและวิธีนำเสนอที่หลากหลาย (Ein Nebeneinander von sehr divergierenden literarischen Tendenzen) โดยอธิบายว่ากระแสการพัฒนาและความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมยุคโลกาภิวัตน์ รวมทั้งโครงสร้างสังคมแบบพหุนิยมในยุคศตวรรษที่ ๒๐ (eine in jeder Hinsicht pluralistische Gesellschaft) เป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการพัฒนางานวรรณกรรมไปในทิศทางอันหลากหลาย (eine plurale Ausgestaltung der Literatur)

ในคำนำของหนังสือแปล “รวมเรื่องสั้นภาษาเยอรมัน” ยัวร์เกน บอสส์ ผู้อำนวยการงานมหกรรมหนังสือแฟรงค์เฟิร์ต ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับภาพรวมของลักษณะทางวรรณกรรมสมัยใหม่ไว้อย่างน่าสนใจว่า

“หากนักเขียนรุ่นก่อน (เก็นเทอร์ กราส ไฮน์ริช เบิล ฯลฯ) มักจะพูดถึงเรื่องการค้นหาคำตอบ การครุ่นคิดถึงอดีตในวัยเยาว์ ช่วงเวลาสงครามและหลังสงคราม นักเขียนรุ่นใหม่ ก็มักจะเขียนเรื่องราวปัจจุบัน และชีวิตประจำวัน ที่นี้และวันนี้ในโลกที่ต้องพบกับความท้าทายทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นโลกาภิวัตน์ ความเร่งรีบอันเนื่องมาจากเทคโนโลยีสมัยใหม่ “การต้องร้อนรุ่มเนจอร์” เพื่อทำงาน ความเปลี่ยวเหงาของชีวิตในเมือง

ใหญ่ โลกนี้ได้กลายเป็นเหมือนหมู่บ้านที่มีโครงข่ายเชื่อมโยงไปทั่วโลก สินค้าในชีวิตประจำวันผลิตในดินแดนห่างไกลสามารถหาซื้อได้ง่ายดาย เหมือนกับแหล่งผลิตอยู่ใกล้แค่ไม่กี่กิโลเมตร นอกจากนี้การที่เยอรมนีปัจจุบัน เกิดมาจากการรวมเยอรมนีทั้งสองฝั่งเข้าไว้ด้วยกัน ประเด็นนี้จึงมักได้รับการหยิบยกมาพูดถึงอยู่บ่อย ๆ ขณะนี้เยอรมนีทั้งสองส่วนกำลังพยายามเติบโตไปด้วยกัน โดยมีเบอร์ลินเป็นเมืองหลวงที่ทั้งเก่าและใหม่ในเวลาเดียวกัน อีกทั้งยังเป็นศูนย์กลางรวมความขัดแย้งทั้งหลายไว้ด้วย จึงไม่ใช่เรื่องบังเอิญที่จะไม่มีสถานที่ใดมีนักเขียนมารวมตัวกันเป็นจุดเดียวเหมือนเบอร์ลิน ไม่มีที่ใดอีกแล้วที่วงการศิลปะและวรรณกรรมจะมีการเคลื่อนไหวมากเท่ากับในเมืองริมแม่น้ำสเปร์ยแห่งนี้ ที่นี้ยังมีบาดแผลแห่งการแบ่งประเทศหลงเหลือให้เห็นเด่นชัดมากมาย ความรู้สึกสลดหดหู่ปรากฏคู่กับบรรยากาศแห่งการเริ่มต้นใหม่เช่นเดียวกับเมืองต่าง ๆ ในเยอรมนีตอนกลาง และกลายเป็นประเด็นทางวรรณกรรมที่ควรค่าแก่การอ่าน”

(ยัวร์เกน บอสส์ : คำนำจาก รวมเรื่องสั้นภาษาเยอรมัน ๒๕๕๑)

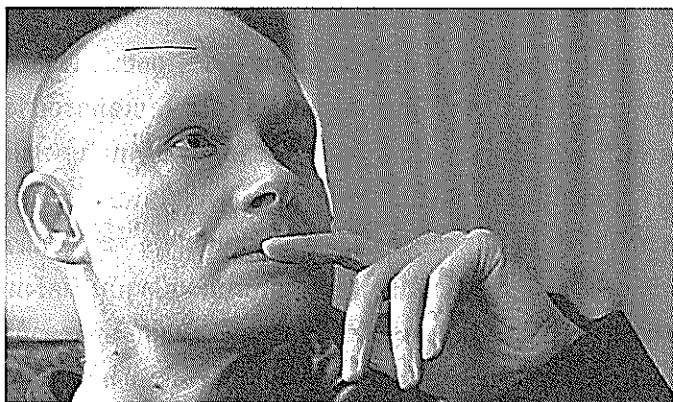
การพิจารณาปัจจัยทางยุคสมัย ถือเป็นองค์ประกอบภายนอกตัวบท องค์ประกอบหนึ่งที่ช่วยให้เข้าใจบริบทและความหมายที่แฝงอยู่ในตัวบทได้ เรื่องสั้น “อาลาเบอร์ลิน” ของ อาร์โน ไกเกอร์ นับเป็นวรรณกรรมสมัยใหม่ ที่ทั้งผู้เขียนและผู้อ่านต่างมีประสบการณ์ซึ่งสามารถเชื่อมโยงร่วมกันในหลายมิติและหลากหลายพื้นที่ ไม่ว่าจะเป็นการย้ายถิ่นฐานเพื่อศึกษาต่อหรือทำงาน การเคลื่อนย้ายศูนย์กลางทางเศรษฐกิจสู่ภูมิภาคเอเชีย ตลอดจนถึงความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้เองได้เชื่อมโยงประสบการณ์ของผู้คนบนโลกเข้าไว้ด้วยกัน

๒.๑.๒ ประวัติผู้แต่ง อาร์โน ไกเกอร์ (Arno Geiger)

อาร์โน ไกเกอร์เกิดเมื่อปี ค.ศ. ๑๙๖๘ ที่เมืองเบอร์เกน ประเทศออสเตรีย เขาจบการศึกษาด้านภาษาและวรรณคดีเยอรมัน รวมทั้งวรรณคดีเปรียบเทียบจากมหาวิทยาลัยที่เมืองอินสbruckและกรุงเวียนนา จากนั้นเริ่มทำงานเป็นนักเขียนอิสระ ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๙๙๓ เขานิยมเขียนงานประเภทบทกวี เรื่องเล่าและนวนิยาย ตัวอย่าง

วารสารอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร ปีที่ ๓๓ (๒๕๕๔) ฉบับที่ ๒ ๒๐๙

เช่น นวนิยายเรื่อง “Kleine Schule des Karussellfahrens” (โรงเรียนขนาดเล็กของการนั่งม้าหมุน) (๑๙๙๗) และนวนิยายเรื่อง Schöne Freunde (เพื่อนแสนดี) (๒๐๐๒) เขาได้รับรางวัล New Yorker Abraham-Wourzell เมื่อปี ค.ศ. ๑๙๙๘ และเมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๕ ยังได้รับรางวัลวรรณกรรมเยอรมัน (Deutscher Buchpreis) สำหรับผลงานนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “Es geht uns gut” (พวกเราสบายดี) ปัจจุบันเขาอาศัยอยู่ในกรุงเวียนนาและยังคงผลิตผลงานออกมาอย่างต่อเนื่อง

แหล่งที่มา : O-Töne-Literaturfest : Auftakt mit Arno Geiger, 2010 :

Available : <http://diepresse.com/home/kultur/literatur/574045/index.do> (๒ สิงหาคม ๒๕๕๓).

อาร์โน ไกเกอร์ นับเป็นนักเขียนงานวรรณกรรมร่วมสมัยคนหนึ่งที่ประสบความสำเร็จในด้านการเขียน ขณะที่อายุน้อย เขาเล่าเรื่องราวการมาบรรจบกันของอดีตและห้วงเวลาปัจจุบันในนวนิยายขนาดยาวเรื่อง “Es geht uns gut” (พวกเราสบายดี) โดยผสมผสานประวัติศาสตร์และเรื่องราวของครอบครัวชนชั้นกลางเข้าด้วยกัน การทวนระลึกถึงอดีตและการลิ้มเลือนประสบการณ์ที่ได้ผ่านพ้นไปแล้ว ประวัติศาสตร์ของครอบครัวและของประเทศชาติที่กลับมาก่อตัวเป็นรูปเป็นร่างขึ้นอีกครั้งโดยตัวเอก ฟิลิป ผู้ย้อนกลับไปค้นหาคำตอบจากสิ่งที่ล่วงเลยมาแล้วกว่าครึ่งศตวรรษ ปรากฏว่าผลงานของไกเกอร์ ได้รับการชื่นชมจากสื่อและนักวิจารณ์ทั้งหลาย ว่าเป็นตัวแทนของคนรุ่นใหม่ที่สามารถเชื่อมโยงยุคสมัยและปัจเจกเข้าด้วยกันอย่างน่าทึ่งชวนติดตาม และทำให้เขาได้รับรางวัลในที่สุด

สำหรับเรื่องสั้นที่มีชื่อว่า “อำลาเบอร์ลิน” (Abschied von Berlin) ของ อาร์โน โกเกอร์ เป็นเรื่องสั้นที่อยู่ในผลงานรวมเรื่องสั้นชุด “Anna nicht vergessen” ซึ่งได้พิมพ์เมื่อปี ค.ศ. ๒๐๐๗ ในหนังสือเล่มนี้มีเรื่องสั้นทั้งหมด ๑๒ เรื่อง อาทิ เรื่อง “Doppelte Buchführung” เล่าถึงตัวละครเอกที่ทำงานเป็นแพทย์ ได้ระลึกถึงอดีตในวัยเยาว์และความสัมพันธ์ระหว่างเขากับผู้เป็นพ่อ ในขณะที่พยายามช่วยชีวิตเด็กชายวัยสิบสองปีคนหนึ่งเอาไว้ เรื่อง “Es rührt sich nichts” ซึ่งชายคนหนึ่งพยายามที่จะควบคุมชีวิตของแฟนสาวไว้ด้วยเครื่องมืออันทันสมัยต่าง ๆ อาทิเช่น โทรศัพท์มือถือ อีเมล ข้อความสั้น ทวิตสุดท้าย กลับทำให้แฟนสาวค่อย ๆ ถอยห่างเขาออกไปมากขึ้นทุกที นั่นเพราะเขาไม่เข้าใจว่าชีวิตหรือความรักคืออะไร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่อง “อำลาเบอร์ลิน” ลูคัส ซึ่งทำงานเป็นคนคุมเครื่องฉายหนังต้องพบกับความผิดหวังครั้งแล้วครั้งเล่า จนถึงกับแต่งเรื่องขึ้นมาโกหกช่างซ่อมซึ่งเขาได้พบที่บ้านของสาวเลิฟเพียงเพื่อจะกลับเข้าไปอยู่ในโลกแห่งความฝันอันแสนสุขอีกครั้ง จะว่าไปแล้ว เนื้อหาในเรื่องสั้นทั้งสิบสองเรื่องนี้ ล้วนเล่าถึงเรื่องราวของผู้คนในโลกปัจจุบัน ที่ครั้งหนึ่งเคยวาดฝันเอาไว้อย่างสวยงาม แต่ในที่สุดความฝันหรือความหวังนั้นก็กลับพังทลายลง และตัวละครต่างค้นหาคำตอบให้กับตัวเองไม่ได้ว่าเพราะอะไร รวมทั้งคำถามที่ว่าชีวิตของพวกเขาแท้จริงแล้วมีแก่นสารอันใดหลงเหลืออยู่หรือไม่*

จากการพิจารณาเรื่องสั้นอื่น ๆ ที่อยู่ในหนังสือรวมเรื่องสั้น เห็นได้ว่า แม้เนื้อหาในแต่ละเรื่องจะมีความหลากหลาย แต่ทุกเรื่องล้วนมีประเด็นหัวข้อร่วมกัน อันได้แก่ ความสัมพันธ์ที่แตกร้าง ชีวิตที่ไม่เป็นไปดังหวัง และการยอมจำนนต่อโชคชะตา สำหรับกระบวนการแปลแล้ว การเข้าใจประเด็นหลักในการนำเสนอของนักประพันธ์ นับเป็นปัจจัยที่เอื้อให้เกิดความเข้าใจตัวบทได้ดียิ่งขึ้น ในหัวข้อต่อไปจะเป็นการพิจารณาองค์ประกอบของเรื่องสั้น เพื่อแสดงให้เห็นองค์ประกอบภายใน ซึ่งนอร์ทได้เสนอไว้ในทฤษฎีวิเคราะห์ตัวบท**

* ดู Kultur News über Arno Geiger.

http://www.kulturnews.de/artists/artistpage.php?artist_id=12970&artist=Arno+Geiger&product_id=840084. (๑๔ กรกฎาคม ๒๕๕๓).

** ดูที่หัวข้อ ๑.๑

๒.๒ องค์ประกอบภายในของเรื่องสั้น “อาลาเบอรลิน”

เรื่องสั้นภาษาเยอรมัน “อาลาเบอรลิน” มีเส้นหรืออยู่กับการดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว เนื้อหากระชับ ขณะเดียวกันก็ซับซ้อนจนยากจะคาดเดาจนจบได้ แก่นเรื่องสอดคล้องกับสภาพสังคมในประเทศเยอรมนีปัจจุบัน ในโลกแห่งความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุ ซึ่งทุกคนล้วนแต่มีชีวิตอยู่ในภาวะเร่งรีบแข่งขัน และต่างคนต่างพยายามทุกวิถีทางที่จะไขว่คว้าหาความสำเร็จในชีวิต แต่แล้วก็ต้องพบกับความล้มเหลวและความผิดหวังในที่สุด

อาร์โน ไกเกอร์เริ่มเรื่องด้วยการให้ข้อมูลสั้น ๆ เกี่ยวกับชีวิตของตัวเอกที่ชื่อ ลูคัส เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ในทันทีว่า เพราะเหตุใดในเย็นวันนั้นลูคัสจึงต้องมานั่งอยู่ที่ร้านอาหารกับแฟนสาวชื่ออันโทเนีย ที่เพิ่งจะคบหาในฐานะคูรักมาได้เพียงสามเดือน หลังจากอ่านเพียงไม่กี่ประโยค ผู้อ่านก็สามารถล่วงรู้ได้ทันทีว่าตัวเอกกำลังรู้สึกท้อแท้และอยู่ในภาวะจนตรอกไม่มีใครเหลียวแล ยกเว้นแต่แม่ที่คอยช่วยเหลืออุ้มชูเขามาตลอด และการที่อันโทเนียต้องการพบเขา ก็เพื่อจะบอกเลิกความสัมพันธ์และกล่าวคำอำลากับเขาอย่างห้วน ๆ เย็นวันนั้นมีเพียงสาวเสิร์ฟในร้านคนเดียวที่เห็นใจเขา และเนื่องจากดึกมากแล้ว เธอจึงออกปากชวนให้เขาไปนอนค้างคืนบนโซฟาที่ห้องพักของเธอ ในตอนเช้าตรู่ เมื่อลูคัสตื่นขึ้นมาและมีเหตุให้ต้องเริ่มสนทนากับช่างประปาที่มาซ่อมท่อน้ำทิ้งของอ่างอาบน้ำ เขาจึงถือโอกาสนี้สวมบทบาทเป็นแฟนของสาวเสิร์ฟ และผละออกจากโลกแห่งความเป็นจริงไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งนับได้ว่าเป็นวิธีหลีกเลี่ยงจากปัญหาที่เขา กำลังเผชิญอยู่ เหตุการณ์ดังกล่าวถือเป็นจุดหักเหของเรื่อง เนื่องจากในขณะที่เล่าถึงเรื่องซึ่งไม่มีอยู่จริงให้ช่างประปาฟัง ลูคัสก็รู้สึกอึดใจและมีความสุขอย่างบอกไม่ถูก รวากับว่าบัดนี้ ชีวิตของเขาได้ก้าวเข้าสู่เส้นทางแห่งสำเร็จตามที่หวังไว้แต่แรก ทว่าความรู้สึกเช่นนี้กลับจางหายไปอย่างรวดเร็ว เมื่อช่างประปาซ่อมอ่างอาบน้ำเสร็จและจากไป ในตอนจบ ลูคัสต้องยอมควักกระเป๋าจ่ายเงินของตัวเอง เพื่อไม่ให้สาวเสิร์ฟรวมทั้งช่างซ่อมรู้ว่าเรื่องที่เขานำมาเป็นเรื่องโกหกทั้งเพ แม้นั่นจะทำให้เขาแทบไม่มีเงินเหลือติดกระเป๋าเลยก็ตาม อย่างไรก็ตาม ผู้อ่านสามารถตีความหมายไปได้อีกทางหนึ่งเช่นกัน ว่าการที่เขายอมควักกระเป๋าจ่ายเงินจำนวนนี้ ก็เพื่อตอบแทนบุญคุณของช่างประปา ที่ยอมฟังและเชื่อในสิ่งที่เขาเล่า เรื่องดำเนินมาจนถึงฉากสุดท้าย เมื่อลูคัสตัดสินใจเดินออกไปจากห้องพักของสาวเสิร์ฟ โดยไม่ปลุกเธอขึ้นมาเพื่อกล่าวคำอำลา

แก่นของเรื่องสั้น “อาลาเบอรลิน” ไม่ได้ต้องการสอนหรือให้แง่คิดเชิงศีลธรรมใด ๆ แต่มุ่งที่จะนำเสนอภาพชีวิต ตลอดจนพฤติกรรมและปัญหาของผู้คนในสังคมปัจจุบัน อันเห็นได้ชัดจากการนำเสนอผ่านทางชื่อเรื่อง “อาลาเบอรลิน” ชื่อเรื่องดังกล่าวบ่งบอกถึงการสิ้นสุดลงของเหตุการณ์ใดเหตุการณ์หนึ่ง ณ กรุงเบอร์ลิน หรืออาจหมายถึงการออกเดินทาง การลาจาก หรือการยุติลงของเรื่องราวบางอย่าง และยังอาจแฝงไว้ด้วยความรู้สึกอาลัยอาวรณ์ เศร้าหมอง ซึ่งความหมายนี้สอดคล้องกับเหตุการณ์ที่ตัวเอกต้องประสบมาตลอด ความฝันหรือความหวังของเขาที่จะมาแสวงโชค หรือลงหลักปักฐานในเบอร์ลินได้พังทลายลงอย่างสิ้นเชิงในที่สุด ลูคัสถูกไล่ออกจากงาน ถูกคนรักบอกเลิก และจำเป็นต้องรีบเดินทางกลับไปที่กรุงเวียนนาโดยด่วน เนื่องจากไม่มีเงินเหลือพอสำหรับประทังชีวิตอีกต่อไป

ตัวละครหลักของเรื่องสั้นเรื่องนี้ คือ ลูคัสซึ่งทำหน้าที่เล่าเรื่อง และถ่ายทอดอารมณ์สู่ผู้อ่าน กับตัวละครรอง ได้แก่ อันโทเนีย แฟนสาว สาวเลิฟ และช่างประปา หากมองในแง่ขนชั้นและฐานะทางสังคมแล้ว เราอาจแบ่งตัวละครได้เป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มชนชั้นกลางที่มีการศึกษาดี และรายได้สูง คือ อันโทเนีย เธอมีอาชีพเป็นผู้กำกับละครเวทีและมีชื่อเสียงเป็นที่รู้จัก และกลุ่มชนชั้นล่างที่มีการศึกษาต่ำถึงปานกลาง และรายได้ต่ำ ได้แก่ ลูคัส สาวเลิฟ และช่างประปา การแบ่งตัวละครโดยใช้เกณฑ์นี้อาจทำให้เราเข้าใจเนื้อเรื่องได้ว่า เพราะเหตุใด อันโทเนียจึงบอกเลิกความสัมพันธ์กับลูคัส และเพราะเหตุใด สาวเลิฟและช่างประปาจึงเข้าอกเข้าใจเขา และยอมรับฟังเรื่องราวของเขา แม้ว่าจะเป็นเพียงช่วงเวลาสั้น ๆ ก็ตาม

อาร์โน ไกเกอร์เลือกใช้เมืองเบอร์ลิน เมืองหลวงของประเทศสหพันธ์สาธารณรัฐเยอรมนี เป็นฉากหลักและสถานที่เกิดเหตุในท้องเรื่อง โดยฉากที่บรรยายจะมีลักษณะตามแบบของเมืองใหญ่โดยทั่วไป อันประกอบด้วย ตึกรามบ้านช่อง ถนนหนทาง ร้านรวง ส่วนระยะเวลาของเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเนื้อเรื่องนั้น เริ่มตั้งแต่เหตุการณ์ที่อันโทเนียบอกเลิกกับลูคัสที่ร้านอาหารในช่วงค่ำ และสิ้นสุดลงในช่วงสายของวันรุ่งขึ้น คือประมาณ ๑๒-๑๕ ชั่วโมง ซึ่งเป็นการดำเนินเรื่องในเวลาที่ไม่สั้นมาก

กลวิธีการเล่าเรื่องแบบที่เรียกว่า Erlebte Rede (การถ่ายทอดความคิดโดยตรง) เป็นวิธีที่ใช้ในเรื่องสั้นเรื่องนี้ เพื่อบอกเล่าความนึกคิดของตัวเอกได้อย่างทะลุปรุโปร่ง และใช้คำสรรพนามบุรุษที่สาม er (เขา) เรื่องราวที่สะท้อนออกมาจากมุมมองนี้ ทำให้

ผู้อ่านล่วงรู้ได้ว่า ลูคัส ตัวละครเอก มีความรู้สึกและความคิดเห็นเป็นอย่างไร กระนั้นก็ตาม เนื่องจากเป็นเรื่องราวที่ถูกเล่าผ่านมุมมองของคนคนเดียว สิ่งที่ตัวเอกนำเสนอออกมาจึงอาจไม่ใช่สิ่งที่ถูกต้องเสมอไป นอกจากนั้นยังเป็นการเล่าจากมุมมองที่มีลักษณะจำกัด ผู้เล่าไม่ได้อธิบายให้ผู้อ่านทราบถึงต้นสายปลายเหตุทั้งหมด แต่ปล่อยให้ผู้อ่านค้นหาหรือคาดเดาเอาเองจากบริบท เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นหรือบทสนทนาระหว่างตัวละครในท้องเรื่อง

๓. ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการแปลและแนวทางแก้ไข

องค์ประกอบภายในตัวบทที่มีบทบาทสำคัญต่อกระบวนการแปล ได้แก่ ระดับของคำ การเลือกใช้คำ และรูปแบบหรือโครงสร้างของประโยค ซึ่งในบทความชิ้นนี้ ผู้วิจัยได้เลือกนำเสนอประเด็นปัญหาในการแปลศัพท์สำนวนเชิงวัฒนธรรม การแปลชื่อเฉพาะ และการแปลภาษาพูดในบทสนทนา รวมทั้งนำเสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว

๓.๑ การแปลศัพท์สำนวนเชิงวัฒนธรรม

การแปลศัพท์สำนวนที่แฝงความหมายเชิงวัฒนธรรม เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ง่ายนัก แม้ว่าจะเป็นตัวบทที่เป็นงานวรรณกรรมยุคใหม่ นั้นเพราะประกอบไปด้วยถ้อยคำสำนวนที่มาจากวัฒนธรรม ศาสนา ค่านิยม ชีวิตความเป็นอยู่ ประวัติศาสตร์ และประเพณีต่าง ๆ ซึ่งมีความละเอียดซับซ้อนมาก ในขั้นตอนการแปล ผู้วิจัยจึงต้องเลือกใช้สำนวนที่มีเนื้อหาเข้ากันและเทียบเคียงกับภาษาปลายทางได้มากที่สุด และในขณะเดียวกันก็พยายามรักษาลีลาการเขียนของภาษาต้นฉบับเอาไว้ ทำให้บางครั้งจำเป็นต้องอาศัยการตีความและการอธิบายความหมายเพิ่มเติมเข้าไปในบทแปล

ตัวอย่างที่ ๑

ต้นฉบับ

Er hatte knapp anderthalb Jahre in Berlin verbracht, ohne dort richtig Fuß zu fassen. Er hatte kein schnelles Geld gemacht, und in dem Kinocenter, in dem er zuletzt als Vorführer gearbeitet hatte, war er aus heiterem Himmel eingesparrt

๒๑๔ อัญชลี โดฟฟิงพงส์

worden. (S. 1)

คำแปล

เขามาอยู่ที่เบอร์ลินเกือบปีครึ่งแล้ว แต่ก็ไม่เคยลงหลักปักฐานอะไรได้ เขาหาเงินไม่ได้มากมายอะไร และไม่นานมานี้ โรงภาพยนตร์ที่เขาทำหน้าที่คุมเครื่องฉายหนัง จู่ ๆ ก็บอกลีกจ้างเขา รวากับฟ้าผ่ากลางวันแฉก ๆ (หน้า ๒๔๐)

คำอธิบาย

สำนวน aus dem heiteren Himmel หรือสำนวน wie ein Blitz aus dem heiteren Himmel แปลว่า เหมือนกับฟ้าผ่ากลางวันแฉก ๆ ซึ่งหมายถึง เหตุการณ์อันน่าประหลาดใจที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดฝัน เนื่องจากสำนวนนี้พบในบริบทของผู้อ่านชาวไทย เช่นเดียวกัน จึงสามารถถ่ายทอดความหมายดังกล่าวได้โดยไม่ยากนัก

ตัวอย่างที่ ๒

ต้นฉบับ

Dem Abschied und der damit verbundenen Notwendigkeit, auch das Wenige, das sie miteinander verband, *in den Schoß der Götter zurückzulegen*, sahen sie, um das mindeste zu sagen, mit ernüchternder Gelassenheit entgegen. (S. 1)

คำแปล

คงไม่เกินเลยนักหากจะกล่าวว่า พวกเขาต้องการจากพรากและความจำเป็นอันเกิดจากการจากพรากที่จะต้องนำความรู้สึกผูกพันของคนทั้งคู่ ซึ่งก็ไม่ได้มีอยู่มากมายอะไรนักไปมอบคืนแด่เทพเจ้าทั้งหลายด้วยสายตาลอยว้างอย่างรู้แจ้งเห็นจริง (หน้า ๒๔๑)

คำอธิบาย

การแปลคำว่า Götter นั้น ไม่สามารถถ่ายทอดตรง ๆ ว่า พระ หรือพระเจ้าได้ เพราะคำว่า พระทั้งหลาย นั้นสื่อถึงพุทธศาสนามากกว่า ซึ่งอาจทำให้ผู้อ่านเข้าใจผิด และทำให้เกิดความรู้สึกขัดแย้งกับตัวบทซึ่งมีที่มาจากโลกตะวันตก และหากแปลว่า พระเจ้าทั้งหลาย ก็อาจทำให้คิดไปถึงพระเจ้าในคริสต์ศาสนาได้ และยิ่งอาจทำให้ผู้อ่านที่มีความรู้ทางคริสต์ศาสนาสับสน เนื่องจากชาวคริสต์เชื่อว่า มีพระเจ้าแท้จริงเพียงองค์เดียว สิ่งที่นักประพันธ์ต้องการสื่อ น่าจะหมายถึง Götter ในแง่ของสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย

มากกว่า ดังนั้น การเลือกใช้คำว่า เทพเจ้าทั้งหลาย จะช่วยให้คำแปลสื่อความตาม
ตัวบทได้มากที่สุด

ตัวอย่างที่ ๓

ต้นฉบับ

“Wozu Krokodilstränen herausdrücken, wenn alle Beteiligten allein deshalb
enttäuscht sind, weil sie immerzu an die Falschen geraten.” (S. 1)

คำแปล

“จะเสแสร้งบีบน้ำตาไปทำไม ในเมื่อต่างฝ่ายต่างผิดหวัง เพียงแค่เพราะประเด็น
ที่ว่า เรามักจะเจอแต่คนที่ไม่ใช่ตลอด” (หน้า ๒๔๑)

คำอธิบาย

สำนวน Krokodilstränen ถ้าแปลตามตัวก็คือ น้ำตาจะเข้ จะเข้นั้นเป็นสัตว์ที่
จะหลั่งน้ำตาออกมาในขณะที่เคี้ยวกลืนเหยื่อชิ้นใหญ่ เนื่องจากต้องใช้พลังกำลังมหาศาล
น้ำตาที่หลั่งออกมาจึงไม่ใช่เพราะสงสารเหยื่อที่อยู่ในปาก ในภาษาเยอรมัน สำนวนนี้
จึงหมายถึงน้ำตาที่หลั่งออกเพราะอยู่ในสถานการณ์ที่บีบคั้น หรือเป็นการแสดงออกถึง
ความรู้สึกที่ไม่จริงใจมากกว่า (Pöppelmann 2009, 139) ในที่นี้ ผู้แปลได้เลือกใช้คำว่า
เสแสร้งบีบน้ำตา เพื่อเน้นโทนเสียงในคำพูดของอันโทเนียที่ว่า ขณะนี้พวกเขาต่างไม่เหลือ
เยื่อใยให้แก่กันอีกแล้ว แต่พร้อมจะบอกเลิกความสัมพันธ์ โดยไม่รู้ลึกเศร้าเสียใจ
แม้แต่น้อย

ตัวอย่างที่ ๔

ต้นฉบับ

Im nächsten Augenblick stand Antonia auf, gab ihm einen Kuß auf die
Wange und sagte einen dieser bei Indianern oder Eskimos angelesenen Sätze, mit
denen sie sich regelmäßig über die Runden rettete, wenn sie nichts zu sagen hatte
oder nichts sagen wollte : “Halt die Ohren steif, wenn sie nicht dreckig genug sind,
dass sie von alleine stehen.” (S. 2)

คำแปล

ทันใดนั้นเอง อันโทเนียก็ลุกขึ้นหอมแก้มเขาที่หนึ่ง และพูดประโยคออกมา ประโยคหนึ่ง ซึ่งเป็นหนึ่งในประโยคที่เธอคงไปจำมาจากพวกอินเดียนแดงหรือเอสกิโมอะไรสักอย่าง ประโยคแบบที่คนมักจะเอ่ยก่อนที่จะเดินออกจากวงสนทนา หรือเวลาที่ 'ไม่ว่าใครจะพูดอะไร หรือเมื่อไม่ต้องการจะพูดอะไรอีก "ดูแลตัวเองดีๆ ละ จะมัวฝาก ความหวังไว้กับคนอื่นไม่ได้หรอกนะ" (หน้า ๒๔๒)

คำอธิบาย

หากแปลสำนวนนี้แบบตรงตัว อันโทเนีย "ทำหูตึงไว้ละ ถ้าหากมันไม่สกปรก พอที่จะตั้งอยู่เองได้" จะทำให้ไม่สามารถถ่ายทอดให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายที่ต้นฉบับต้องการสื่อ เนื่องจากเป็นสำนวนที่แฝงความหมายเชิงลึกเอาไว้ ที่มาของสำนวนนี้ มาจากข้อเท็จจริงที่ว่า คนเราโดยทั่วไปไม่สามารถทำหูตึง หรือหูตึงได้ตามใจชอบ มีเพียงสัตว์เท่านั้นที่ทำได้ คือ สุนัข ซึ่งมักจะทำหูตึงเวลาที่กำลังตื่นตัวอย่างเต็มที่หรือระวังภัย สำนวนนี้จึงใช้เพื่อการเตือนสติ ให้คอยระวังตัวเอาไว้ให้ดี (Pöppelmann 2009 : 109)

การที่อันโทเนียกล่าวประโยคนี้ ก่อนที่จะเดินออกไปจากชีวิตของลูคัส เพราะเธอต้องการเตือนลูคัสให้รู้จักดูแลชีวิตของตัวเอง ผู้แปลได้ถ่ายทอดประโยคต่อท้ายอีกว่า "จะมัวฝากความหวังไว้กับคนอื่นไม่ได้หรอกนะ" เพื่อเป็นการตอกย้ำอารมณ์หลักในเรื่อง ทั้งยังแสดงให้เห็นว่าเป็นเวลาที่ลูคัสไม่สามารถพึ่งพาใครได้อีก และจะต้องยืนหยัดอยู่ด้วยตัวเองให้ได้

ตัวอย่างที่ ๕

ต้นฉบับ

In letzter Zeit, seit alles aus dem Ruder lief, schaffte er es immer seltener, ausgelassen zu sein, und das, obwohl ihm das instinktive Zurückweichen von Frauen, wenn einer durchdrängt, schon aufgefallen war. (S. 4)

คำแปล

ระยะหลัง ๆ มานี้ ตั้งแต่ทุกอย่างพังไม่เป็นท่า เขาก็แทบจะไม่เคยทำตัวเป็นคนผ่อนคลายมีอารมณ์ขันแบบตอนนี้ได้สำเร็จเลย ทั้งที่จริง ๆ แล้ว เขาดูออกว่าพวก

ผู้หญิงจะค่อย ๆ ถอยห่างออกไปโดยสัญชาตญาณ เวลาเจอผู้ชายอารมณ์บูด (หน้า ๒๔๔-๒๔๕)

คำอธิบาย

สำนวน aus dem Ruder laufen แปลตามตัวว่า สูญเสียการบังคับ และออกนอกเส้นทางที่ควรจะไป ซึ่งก็หมายถึง แผนการที่วางไว้ล้มเหลว ไม่เป็นไปตามที่หวัง ผู้แปลจึงถ่ายทอดสำนวนนี้ว่า “พังไม่เป็นท่า” ซึ่งช่วยให้ผู้อ่านในบริบทไทยเข้าใจสารได้ดี

ตัวอย่างที่ ๖

ต้นฉบับ

Die Kellnerin schlurfte beim Gehen, obwohl sie sich *kerzengerade* hielt. (S. 4)

คำแปล

สาวเสิร์ฟเดินลากขาไปข้างหน้า แม้จะยังทรงตัวได้ตรงราวกับไม้บรรทัด (หน้า ๒๔๕)

คำอธิบาย

คำเปรียบเทียบกับต้นฉบับภาษาเยอรมัน *kerzengerade* แปลตามตัวได้ว่า สาวเสิร์ฟยืนตัวตรงเหมือนกับลำเทียนหรือแท่งเทียน แต่คำแปลนี้ไม่สามารถนำมาใช้กับบทแปลในภาษาไทยได้ เพราะคนไทยไม่นิยมเปรียบว่า ตรงเหมือนกับแท่งเทียน หรือลำเทียน แต่จะนิยมเปรียบกับไม้บรรทัดมากกว่า ผู้แปลจึงเลือกใช้สำนวนที่เหมาะสมกับบริบทของผู้อ่าน คือ ตรงราวกับไม้บรรทัด

ตัวอย่างที่ ๗

ต้นฉบับ

Zwar tauchte der Gedanke, mit der Kellnerin zu schlafen und sich so für die Misere mit Antonia zu entschädigen, am Rande auf, aber das schlug sich nicht in Erregung nieder. Seine Müdigkeit und *die Angst, einen Korb zu erhalten*, waren stärker. (S. 5)

คำแปล

แวนหนึ่งเขาคิดอยากหลับนอนกับสาวเลิร์ฟ จะได้ถือโอกาสชดเชยเรื่องราว ๆ ระหว่างเขากับอันโทเนีย ทว่าความคิดนี้ก็ไม่อาจปลุกเร้าอารมณ์ของเขาให้ตื่นตัวขึ้นมาได้ นั่นเพราะเขากำลังรู้สึกง่วงเป็นกำลัง หนาซ่ายังกลัวว่าจะโดนสาวเลิร์ฟบอกปฏิเสธซ้ำอีกด้วย (หน้า ๒๕๖)

คำอธิบาย

ผู้วิจัยได้สืบค้นสำนวน einen Korb erhalten และพบว่าเป็นสำนวนที่มีความเชื่อมโยงกับภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ของเยอรมนีในยุคกลาง ภาพของหญิงสาวสวยผู้อาศัยอยู่บนหอคอย กำลังดึงเชือกของตะกร้าที่มีคนร่อนอยู่ภายในนั้นขึ้นไปหาตน นี่อาจเป็นภาพที่เกินจริงไปบ้าง เพราะในความจริงผู้คนจะใช้ตะกร้า เพื่อส่งจดหมายหรือมอบสิ่งของให้แก่กันเท่านั้น เมื่อเข้าสู่ศตวรรษที่ ๑๗ และ ๑๘ เริ่มมีประเพณีในการปฏิเสธคำขอแต่งงานหรือขอความรักของชายหนุ่ม โดยหญิงสาวจะมอบตะกร้าที่ไม่มีก้นให้ ด้วยเหตุนี้ การมอบตะกร้าให้กับอีกฝ่ายหนึ่ง หรือ jemandem einen Korb geben จึงหมายถึงการปฏิเสธไม่ยอมรับรัก ส่วนการได้รับตะกร้าจากอีกฝ่ายหนึ่ง หรือ von jemandem einen Korb erhalten จึงหมายถึงการถูกปฏิเสธนั่นเอง (Pöppelmann 2009 : 126)

ตัวอย่างที่ ๘

ต้นฉบับ

Dann räumte er das Werkzeug ein, schaute auf die Uhr und errechnete die Kosten, schwarz. (S. 10)

คำแปล

จากนั้นเขาก็เก็บเครื่องมือ เหลือบดูนาฬิกาและคิดเงินค่าซ่อม แนนอนว่านี่เป็นงานแบบเลี้ยงภาษีและไม่มีใบเสร็จให้ (หน้า ๒๕๔)

คำอธิบาย

คำคุณศัพท์ schwarz (แปลว่า ดำ) มีที่มาจากคำว่า Schwarzarbeit หมายถึงการทำงานที่ไม่ได้แจ้งให้กับทางรัฐทราบและจงใจหลีกเลี่ยงการเสียภาษี ในสังคมไทยเราสามารถพบเห็นการทำงานเช่นนี้ได้ ทว่าไม่มีสำนวนที่สะท้อนถึงพฤติกรรมนี้ให้เข้าใจตรงกัน

ในที่นี้จึงควรอธิบายลักษณะของงานว่า เป็นงานแบบเรียบง่ายและไม่มีใบเสร็จให้ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายของคำนี้

ตัวอย่างที่ ๙

ต้นฉบับ

Er mußte Koffer packen. Auch einen *Nachsendeauftrag* mußte er erteilen. Aber wie die Dinge lagen, würde daraus wohl nichts mehr werden. (S. 7)

คำแปล

เขาต้องรีบกลับไปเก็บกระเป๋า แล้วก็ต้องแจ้งเปลี่ยนที่อยู่ทางไปรษณีย์ แต่เท่าที่เป็นอยู่ตอนนี้คงจะทำอย่างนั้นไม่ได้เสียแล้ว (หน้า ๒๕๐)

คำอธิบาย

ในประเทศเยอรมนี เมื่อมีการย้ายบ้าน ผู้ย้ายจะไปยื่นเรื่องกับทางไปรษณีย์เพื่อขอให้ส่งจดหมายหรือพัสดุไปยังที่อยู่ใหม่ และจากนั้นทางไปรษณีย์จะจัดส่งจดหมายและพัสดุต่าง ๆ ไปยังที่อยู่ใหม่เป็นเวลานานถึงสามเดือน โดยไม่คิดค่าบริการแต่อย่างใด ส่วนไปรษณีย์ในประเทศไทยยังไม่มีบริการเช่นนี้ จึงแปลคำว่า *Nachsendeauftrag* โดยใช้วิธีขยายความเพิ่มเข้าไปว่าเป็นการแจ้งเปลี่ยนที่อยู่ทางไปรษณีย์

๓.๒ การแปลชื่อเฉพาะ

ตัวอย่างที่ ๑

ต้นฉบับ

Den letzten Abend verbrachte er mit Antonia, einer Dramaturgin italienischer Abstammung, die er zwei Monate zuvor bei der Kinopremiere von *Der Felsen* kennengelernt und mit der er ein paar Mal geschlafen hatte. (S. 1)

คำแปล

เย็นวันสุดท้ายเขานัดพบกับอันโทเนียผู้กำกับละครเวทีสาวเชื้อสายอิตาลีซึ่งเขาได้รู้จักเมื่อสองเดือนก่อนในงานฉายภาพยนตร์เรื่อง “แดร์ เฟลเชิน” รอบปฐมทัศน์และเคยหลับนอนด้วย ๒-๓ คน (หน้า ๒๔๐)

คำอธิบาย

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่อง มีการบรรยายไว้ในช่วงแรกว่า ลูคัสได้พบกับอันโทเนียเป็นครั้งแรก จากการไปดูภาพยนตร์เรื่อง “Der Felsen” รอบปฐมทัศน์ที่กรุงเบอร์ลิน หลังจากค้นคว้าเพิ่มเติม ผู้วิจัยจึงทราบว่ามีการฉายภาพยนตร์เรื่องนี้ในงานเทศกาลภาพยนตร์ Berlinale ที่กรุงเบอร์ลิน เป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ ๒๐๐๒ โดยเนื้อหาของภาพยนตร์ เกี่ยวกับชีวิตคู่ที่ล้มเหลว เมื่อแคทรินถูกสามีบอกเลิกความสัมพันธ์ ขณะไปเที่ยวพักผ่อนวันหยุดด้วยกันบนเกาะคอร์ซิกา เธอตกอยู่ในสภาพสิ้นหวัง สับสน พร้อมกับมีเด็กหนุ่มคนหนึ่งมาหลงรักเธอเข้า ในขณะที่ตัวเธอเองก็พยายามเฝ้าค้นหาตัวตนและความต้องการที่แท้จริงของตนเอง ภาพยนตร์เยอรมันเรื่องนี้ได้รับรางวัลมากมาย เช่น รางวัลภาพยนตร์ของแคว้นบาเวเรีย ประเภทนักแสดงยอดเยี่ยม และประเภทผู้สร้างภาพยนตร์ยอดเยี่ยม และรางวัลภาพยนตร์เยอรมันประจำปี ๒๐๐๒ ประเภทการตัดต่อภาพยนตร์ยอดเยี่ยม ทั้งยังได้รับการเสนอชื่อเข้าชิงรางวัลอีกมากมาย

ประเด็นปัญหาการแปลชื่อเฉพาะ อาทิ ชื่อภาพยนตร์หรือชื่อหนังสือ คอลเลอร์ (๒๐๐๑ : ๒๓๒-๒๓๔) ได้บอกย้ำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงความเท่าเทียมหรือสอดคล้องตรงกัน (Äquivalenz) ระหว่างภาษาต้นทางและภาษาปลายทาง โดยระบุว่าความเท่าเทียมของความหมายอยู่ในสัดส่วน ๑ ต่อ ๐ (Die Eins-zu-Null-Entsprechung) ซึ่งก็หมายความว่า ในกรณีนี้ไม่มีคำที่เหมาะสมหรือสอดคล้องในภาษาปลายทางซึ่งจะนำมาใช้แปลโดยตรงได้ คอลเลอร์ยังชี้ให้เห็นด้วยว่าปัญหาการแปลชื่อเฉพาะในงานเขียนประเภทวรรณกรรม ทำให้นักแปลส่วนมากเลือกใช้วิธีแปลแบบถอดเสียง เนื่องจากต้องการคงความเป็นตัวบทที่แท้จริงไว้ (Authentizität) วิธีการแปลเช่นนี้ถือเป็นการแปลแบบจงใจที่จะรักษาความแปลกแยกไว้นั่นเอง (bewußte Verfremdung)

หากพิจารณาถึงความหมายของคำว่า Felsen ซึ่งแปลว่า หินผา หรืออีกนัยหนึ่งอาจเป็นภาพเปรียบเทียบความรู้สึกหนักแน่นมั่นคง ไม่หวั่นไหว จะเห็นว่า การแปลความหมายของชื่อภาพยนตร์ดังกล่าวเป็นภาษาไทย (ไม่ว่าจะแปลถอดความหรือแปลตามตัว) ไม่สามารถสื่อความในสังคมไทยได้เท่าที่ควร เนื่องจากภาพยนตร์เรื่องนี้ไม่เป็นที่รู้จักในวงการภาพยนตร์ไทย รวมทั้งยังไม่เคยนำมาฉายที่ประเทศไทยมาก่อน การแปลชื่อภาพยนตร์ตามคำว่า หินผา หรือหน้าผา หรือแม้แต่การแปลแบบตีความเพื่อ

สื่ออารมณ์อันหนักแน่น มั่นคง อาจช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจความหมายในระดับคำได้ก็จริง แต่ไม่อาจเข้าถึงบริบททางเนื้อหาของภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ เนื่องจากไม่เคยรับชมหรือ ได้ยินเกี่ยวกับภาพยนตร์เรื่องนี้มาก่อน ต่างไปจากภาพยนตร์ต่างประเทศเรื่องอื่น ๆ ที่คนไทยรู้จักและคุ้นเคยเป็นอย่างดี อาทิเช่น ไททานิค

ด้วยเหตุนี้ การเลือกใช้วิธีถอดเสียงที่เฉพาะตามการอ่านออกเสียงในภาษา เยอรมัน โดยใส่เครื่องหมายัญประกาศกำกับไว้ จะทำให้ผู้อ่านเห็นชัดว่านี่คือชื่อ ภาพยนตร์ที่มาจากภาษาต่างประเทศ (ในที่นี้คือภาษาเยอรมัน) ซึ่งเป็นวิธีการแปลชื่อ ภาษาต่างประเทศในรูปแบบของการอ้างอิงคำพูด (Zitatwort) นอกจากนี้ผู้แปลยังตัดสินใจ ไม่ใส่เชิงอรรถประกอบ เนื่องจากเห็นว่าเป็นการแปลงงานวรรณกรรมที่มุ่งเน้นความ บันเทิง ไม่ใช่งานวิชาการที่ต้องนำเสนอความรู้หรือข้อมูลเพิ่มเติม และเป็นการกล่าวถึง เพื่อระบุเงื่อนไขเวลาเป็นหลัก ซึ่งในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับเชิงอรรถนี้ ศุภิกา ยิ้มละมัย (๒๕๔๓ : ๘๖) มีความเห็นว่า การใส่เชิงอรรถขึ้นอยู่กับวิจารณ์ญาณของผู้แปลแต่ละ ท่าน หากเห็นว่ารายละเอียดใดที่ผู้อ่านไม่จำเป็นต้องเข้าใจอย่างลึกซึ้ง และไม่ เป็นอุปสรรคต่อการอ่าน ผู้แปลอาจไม่ต้องใส่เชิงอรรถประกอบก็ได้

ตัวอย่างที่ ๒

ต้นฉบับ

Sie saßen im Ostteil der Stadt in einem Lokal, dessen Namen ihm schon wieder entfallen war, noch ehe er Platz genommen hatte; irgendeine Wortbildung mit *Palmen* oder *Perlen*. (S. 1)

คำแปล

ทั้งคู่นั่งอยู่ในร้านอาหารแห่งหนึ่งทางเขตตะวันออกของตัวเมือง ซึ่งเขาลืมชื่อ ร้านไปแล้วแต่ก่อนจะหย่อนก้นลงนั่งด้วยซ้ำ จำได้แต่เพียงมีคำว่า *ปาล์ม* หรือ *ฟาร์ม* อยู่ในชื่อด้วย (หน้า ๒๔๐-๒๔๑)

คำอธิบาย

อาร์โน โกลเกอร์ ได้ใช้วิธีเล่นเสียงพยัญชนะตัวหน้า คือพยัญชนะ P ในคำว่า *Palmen* และ *Perlen* เพื่อสื่อให้เข้าใจว่า ลูคัส ตัวเอก จำชื่อร้านอาหารที่เขาไปนั่งกินกับ อันโทเนียได้เพียงคล้ายคลึงคลบลาลเท่านั้น เมื่อผู้แปลพิจารณาถึงความเป็นไปได้และ

ความเหมาะสมในการแปล ก็เห็นว่าจำเป็นต้องคงการเล่นเสียงในคำสองคำนี้ไว้ เพื่อรักษาสารที่ผู้เขียนต้องการสื่อในตัวบทไว้ดั้งเดิม และเพื่อให้เกิดความเท่าเทียมกันทั้งในภาษา ต้นฉบับและในบทแปล ซึ่งถ้าหากแปลตามตัวว่า ปาล์ม หรือมุก ก็จะทำให้การเล่นเสียงดังกล่าวหายไป ด้วยเหตุนี้ ในบทแปลภาษาไทยจึงเปลี่ยนมาเล่นเสียงสระ อา และใช้คำว่า ปาล์ม และฟาร์ม แทน

๓.๓ การแปลภาษาพูดในบทสนทนา

ประโยคในบทสนทนามีลักษณะคล้ายคลึงกับภาษาพูดในชีวิตประจำวัน กล่าวคือ เป็นประโยคไม่สมบูรณ์ เพราะไม่มีความถูกต้องตามหลักโครงสร้างไวยากรณ์ครบถ้วน และมักเป็นประโยคที่ตัดหรือละทิ้งข้อความบางส่วน (Ellipse) ไป แต่ยังสามารถเข้าใจสารที่ต้องการสื่อได้ เนื่องจากกล่าวถึงเนื้อหาในบริบทเดียวกันหรือมีความต่อเนื่องกัน

ถนอมนวล โอเจริญ (๒๕๔๘ : ๒๓๖) ได้กล่าวถึงวิธีการถ่ายทอดประโยคดังกล่าวไว้สองวิธี วิธีแรกเป็นการถ่ายทอดเป็นภาษาไทยโดยแปลตามต้นฉบับ ทั้งนี้เพื่อรักษาอรรถรสและน้ำเสียงของงานประพันธ์ไว้ กับวิธีที่สอง คือการเติมประโยคที่ละไว้ให้สมบูรณ์ในภาษาไทย เพื่อหลีกเลี่ยงปัญหาที่ว่า ผู้อ่านไม่สามารถเข้าใจบทแปลได้ในเรื่องสั้น “อาลาเบอร์ลิน” ผู้วิจัยได้เลือกใช้ทั้งสองวิธีผสมผสานกัน โดยพิจารณาจากความเหมาะสมในแต่ละกรณี พร้อมกับพยายามแปลให้ตรงตามต้นฉบับมากที่สุด และเพิ่มคำเข้าไปน้อยที่สุด

ตัวอย่างที่ ๑

ต้นฉบับ

“Das vorhin, eigentlich macht es mir nichts aus. Nicht viel”, sagte er.

“Klingt ganz danach”, sagte sie.

“Ist aber so. Ich bin ohnehin dabei, Bilanz zu ziehen, und da kommt es mir als Schlusstrich auf meiner Seite gerade recht.” (S. 3)

คำแปล

“เรื่องเมื่อกี้นะ จริง ๆ แล้วไม่เป็นไรหรอก ไม่มีอะไรมาก” เขาเอ่ยขึ้น

“ฟังเหมือนจะเป็นอย่างนั้น” เธอว่า

“เป็นอย่างนั้นจริง ๆ กำลังคิดทบทวนเรื่องที่ผ่าน ๆ มาอยู่ พอดี จะได้ปิดบัญชีที่เคยค้างคาไว้ และบัญชีมาปิดที่ผมก็สมควรอยู่แล้ว” (หน้า ๒๔๓)

คำอธิบาย

ในบทสนทนาที่ร้านอาหารระหว่างลูคัสกับสาวเสิร์ฟ ผู้แปลได้พยายามคงน้ำเสียงและคำพูดของตัวละครสองตัวที่ได้ตอบกันไว้ ให้อยู่ในลักษณะของภาษาพูดมากที่สุด โดยเฉพาะความพยายามของลูคัสในการแก้ต่างให้กับตัวเอง ในขั้นแรก ประโยคที่ว่า Ich bin ohnehin dabei, Bilanz zu ziehen นั้นมีอุปสรรคปัญหาพอสมควร เนื่องจากต้องขบคิดหาวิธีการถ่ายทอดที่เหมาะสม และเข้าใจง่าย เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจคำว่า Bilanz ในบริบทนี้ สุดท้าย เมื่อเห็นว่าจำเป็นที่จะต้องขยายความเพิ่มขึ้นอีก จึงแปลว่า “กำลังคิดทบทวนเรื่องที่ผ่าน ๆ มาอยู่พอดี จะได้ปิดบัญชีที่เคยค้างคาไว้” แทนที่จะแปลตามตัวว่า “อย่างไรเสีย ผมก็กำลังจะปิดบัญชีอยู่พอดี” ซึ่งสันนิษฐานว่าจะสื่อความหมายที่แฝงอยู่ในประโยคได้

ตัวอย่างที่ ๒

ต้นฉบับ

“Es ist schließlich nicht selbstverständlich so”, sagte Lukas, “ich habe auch meine Enttäuschungen erlebt, und was für welche.”

“Wer nicht”, sagte der Installateur. [...]

Lukas sagte : “Die davor war Italienerin, wie aus dem Bilderbuch, mit solchen Haarbüscheln unter den Achseln. Bei der haben immerzu die Türen geknallt, daß der Schlüssel einen Meter weit ins Zimmer gesprungen ist.”

“Da wird einem wenigstens nicht langweilig”, keuchte der Installateur. (S. 8)

คำแปล

“แต่ยังไงมันก็ไม่ใช่เรื่องแน่นอนเสียทีเดียวหรอก” ลูคัสกล่าว “ผมเคยพบกับความผิดหวังมาแล้ว หนักหนาไม่ใช่ย่อย”

“มีใครบ้างล่ะที่ไม่เคยเจอ” ช่างซ่อมพูด [...]

ลูคัสกล่าวว่า “แฟนคนก่อนหน้าเป็นสาวอิตาลี สวยอย่างกับในนิยาย ขนรักแร้ดกเป็นพุ่ม แต่ปิดประตูแรงปึงปึงทุกครั้ง ขนาดกุญแจยังกระเด็นเข้าไปในห้องไกลเป็น

เมตรเลย”

“อย่างน้อยก็มีอะไรให้ตื่นตื่นบ้าง” ช่างซ่อมหอบ (หน้า ๒๕๑)

คำอธิบาย

ประโยคที่ปรากฏในบทสนทนาระหว่างลูคัสกับช่างซ่อมเป็นประโยคภาษาพูดที่มีโครงสร้างทางไวยากรณ์ไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ เช่นในประโยคที่ลูคัสเปรียบช่างซ่อมว่าเขาเคยผิดหวังกับความรักมาแล้ว และช่างซ่อมตอบกลับว่า “Wer nicht” ซึ่งหากแปลตามต้นฉบับสั้น ๆ ก็คือ “ใครที่ไม่” แต่เนื่องจากประโยคนี้อาจทำให้ผู้อ่านกังขาได้ และยังฟังดูแข็งทื่อ ไม่เป็นธรรมชาติ ผู้แปลจึงเลือกที่จะเพิ่มข้อความบางส่วน โดยแปลว่า “มีใครบ้างล่ะที่ไม่เคยเจอ”

ส่วนในประโยคที่ลูคัสเล่าเรื่องเกี่ยวกับอันโทเนียนั้น จำเป็นต้องเพิ่มคำนามเข้าไปเพื่อให้ได้เนื้อหาที่ชัดเจนยิ่งขึ้น เพราะหากแปลตรงตัวตามต้นฉบับ จะได้ประโยคที่ว่า “คนก่อนหน้าเป็นสาวอิตาลี อย่างกับในนิยาย” แต่ในที่นี้ ผู้แปลได้เพิ่มคำว่า แพน และ สวย เข้าไป เพื่อให้ได้ใจความครบถ้วน นั่นคือ “แพนคนก่อนหน้าเป็นสาวอิตาลี สวยอย่างกับในนิยาย”

ตัวอย่างที่ ๓

ต้นฉบับ

“Ich war auch einmal mit einer Frau mit einem Hochbett zusammen. Ist schon ein paar Jahre her. Sie hat im Bett immer geschrien.”

“Wie meine!”, platzte Lukas heraus. “Meine schreit auch!” [...]

“Sie hat eine wunderschöne Stimme”, sagte er, “das allererstaunlichste aber ist ihre Haut, so was von –.” (S. 9)

คำแปล

“ผมก็เคยนอนเตียงยกพื้นสูงกับแฟนคนหนึ่งเหมือนกัน หลายปีแล้ว รายนั่นชอบร้องวืดว่าบบนเตียงเรื่อย”

“แบบเดียวกันเลย” ลูคัสหลุดปากออกมา “ของผมก็ร้องเหมือนกัน” [...]

“เสียงของเธอก็เพราะเหลือเกิน” เขาว่า “แต่ที่น่าพิศวงที่สุดเห็นจะเป็นผิวนี้แหละ มันเป็นอย่างไรที่ ...” (หน้า ๒๕๒)

คำอธิบาย

บทสนทนาอีกตอนหนึ่งระหว่างลูคัสกับช่างซ่อม เอย์ถึงแฟนเก่าของช่างซ่อม ที่มีนิสัยชอบร้องเสียงดังเวลาที่อยู่บนเตียง เนื่องจากนี่เป็นบทสนทนาที่ดำเนินไปอย่างต่อเนื่องในบริบทเดียวกัน จึงไม่ควรที่จะเพิ่มคำอื่นใดเข้าไปในประโยคพูดของลูคัสอีก เพียงแต่แปลให้ตรงกับต้นฉบับเท่านั้นก็พอ นั่นคือ “แบบเดียวกันเลย” และ “ของมันก็ร้องเหมือนกัน” และในอีกตอนหนึ่งที่ลูคัสกล่าวถึงสาวเลิร์ฟ ผู้ซึ่งเขาแกล้งอวดว่าเป็นแฟนคนปัจจุบันนั้น ผู้เขียนได้ใส่เครื่องหมายยัติภังค์ไว้ท้ายประโยคที่ยังพูดไม่จบ เพื่อแสดงถึงความรู้สึกที่ยากจะอธิบายหรือบรรยายออกมาได้ของผู้พูดในต้นฉบับ สำหรับในบทแปลภาษาไทย ได้มีการใส่เครื่องหมายจุดสามจุดไว้ข้างท้าย เพื่อสื่ออารมณ์นี้เช่นกัน “แต่ที่น่าพิศวงที่สุดเห็นจะเป็นผิวนี้อย่างไร มันเป็นอย่างไร ...”

๔. บทสรุป

การวิเคราะห์องค์ประกอบทั้งภายนอกและภายในต้นฉบับงานแปล ถือเป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการตีความบริบทในตัวเองที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและแบบแผนทางความคิดของภาษาต้นทาง นอกจากนั้น การนำเสนอแนวทางแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในกระบวนการแปล (ซึ่งในบทความนี้ ได้เลือกวิเคราะห์ปัญหาในการแปลคำศัพท์สำนวนเชิงวัฒนธรรม การแปลชื่อเฉพาะและการแปลบทสนทนา) ก็นับเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อการเรียนการสอนภาษาต่างประเทศ การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม และการสอนวิชาการแปลในระดับอุดมศึกษาอย่างมาก สำหรับบริบทของการเรียนรู้ภาษาต่างประเทศ การแปลถือเป็นทักษะทางภาษาทักษะหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างมาก ปัจจุบันในประเทศไทยมีการเปิดหลักสูตรการแปลและจัดการเรียนการสอนวิชาแปลตามสถาบันอุดมศึกษาต่าง ๆ หลายแห่ง นอกจากนี้ยังมีการแต่งและเรียบเรียงหนังสือที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและหลักการแปลมากมายนับไม่ถ้วน ถึงกระนั้นก็ตาม การทำงานแปลก็ยังคงเป็นเรื่องที่ซับซ้อนและยุ่งยากไม่น้อย ทั้งในแวดวงของนักวิชาการ อาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และผู้สนใจเรียนรู้วิชาชีพการแปล การถ่ายทอดองค์ความรู้ในศาสตร์แขนงนี้ จึงควรเน้นหนักไปที่กระบวนการคิด ตัดสินใจ และการกลั่นกรองทางภาษา ควบคู่ไปกับการฝึกฝนทักษะการแปลด้วยบทประเภทต่าง ๆ และการฝึกตรวจทานหรือตรวจแก้งานแปล

จากประสบการณ์การแปลเรื่องสั้นดังกล่าว ทำให้ผู้วิจัยเห็นพ้องกับการวิเคราะห์ตัวบทของนอร์ทและตระหนักว่า สิ่งที่สำคัญที่สุดในกระบวนการแปลนั้น ประการแรก คือการพยายามทำความเข้าใจตัวบทอย่างถ่องแท้ ซึ่งทำได้โดยการสืบค้นข้อมูลอย่างละเอียดและสอบถามจากผู้รู้ ประการที่สอง คือการตัดสินใจใช้วิธีการแปลที่เหมาะสมที่สุด โดยเลือกใช้คำหรือรูปแบบประโยคที่สามารถถ่ายทอดความหมายในต้นฉบับให้ถูกต้อง และยังคงรักษาน้ำเสียงและลีลาภาษาไว้ให้ได้มากที่สุด แน่นนอนว่า ในบทแปลทุกบทย่อมมีบางสิ่งที่ขาดหายไปและบางสิ่งที่เพิ่มขึ้นมาจากเดิม นั่นก็เพราะงานแปลเป็นงานเชิงอัตวิสัย ด้วยเหตุนี้ ผลงานที่เคยได้รับการแปลมาแล้ว อาจมีผู้แปลซ้ำอีกครั้งด้วยสำนวนใหม่ก็ได้ ผู้ที่ต้องการเรียนรู้การแปล จึงควรได้รับการฝึกฝนให้เป็นผู้ที่เปิดใจกว้าง ยอมรับมุมมองที่แตกต่าง รวมทั้งยอมรับสำนวน ตลอดจนวิธีการแปลของผู้แปลท่านอื่น โดยไม่ยึดติดกับสำนวนแปลของตนเองว่าเป็นสิ่งที่ถูกต้องตายตัวด้วยเช่นกัน

บรรณานุกรม

วรรณกรรมปฐมนิเทศ

ไกเกอร์, อาร์โน. “อำลาเบอร์ลิน : Abschied von Berlin”. แปลโดย ชัญชลี โตพึ่งพงศ์.

ใน รวมเรื่องสั้นภาษาเยอรมัน. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ดวงกมล, ๒๕๕๑ : ๒๔๐-๒๕๕.

Geiger, Arno : “Abschied von Berlin”. In : ders. : Anna nicht vergessen. Manuskript.

วรรณกรรมทฤษฎี

ภาษาไทย

จิระพรชัย บุญยเกียรติ และคณะผู้แปล. ศาสตร์การแปล รวมบทความเชิงทฤษฎี และปฏิบัติ. โครงการศูนย์การแปลคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐.

ถนอมนวล โอเจริญ. การแปลนวนิยายเรื่อง “แวร์เธอร์ธม” เป็นไทย. กรณีศึกษากระบวนการแปลและปัญหาในการแปลงานร้อยแก้วเยอรมันเป็นไทย. กรุงเทพฯ : โครงการเผยแพร่งานวิชาการ คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๘.

ปัญญา บริสุทธิ. ทฤษฎีและวิธีปฏิบัติในการแปล. กรุงเทพฯ : ราชบัณฑิตยสถาน, ๒๕๓๓.

พรสวรรค์ วัฒนางกูร. การเรียงลำดับคำในข้อความในแง่ภาษาศาสตร์จิตวิทยา : จากความคิดสู่ภาษา (Die psycholinguistischen Aspekte der Wortstellung : Von der Idee zum Ausdruck). งานวิจัยในสาขาภาษาศาสตร์จิตวิทยาเพื่อเพิ่มความสามารถในการเขียนภาษาเยอรมันของนักศึกษาไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๔.

ฟอร์ตนาโต อิสราแอล. “ทฤษฎีความหมายกับการแปลวรรณกรรม”. แปลโดย สดชื่น ชัยประสารณ์ และสุมาลี วีระวงศ์. ใน : จิระพรชัย บุญยเกียรติและคณะผู้แปล. ศาสตร์การแปลรวมบทความเชิงทฤษฎีและปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ๒๕๔๐ : ๙๐-๑๑๐.

วรรณา แสงอร่ามเรือง. ทฤษฎีและหลักการแปล. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๔๒.

ศุภิกา ยิ้มละมัย. กระบวนการ กลวิธี และการแก้ปัญหาในการแปลเรื่องสั้น เรื่องเดอะฟิลิแกนเป็นภาษาไทย. สารนิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาและวัฒนธรรมเพื่อการสื่อสารและการพัฒนา มหาวิทยาลัยมหิดล, ๒๕๔๓.

ลิธรา พินิจवादล. คู่มือนักแปลอาชีพ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์นานมีบุ๊คส์, ๒๕๔๒.

ภาษาเยอรมัน

Nord, Christiane. Textanalyse und Übersetzen. Tübingen : Julius Groos Verlag, 1991.

Pöppelmann, Christa. Ich glaub, mein Schwein pfeift! Die bekanntesten Redensarten und was dahintersteckt. München : Compact Verlag, 2009.

Wiegmann, Hermann. Die deutsche Literatur des 20. Jahrhunderts. Würzburg : Königshausen & Neumann, 2005.

